

Збірник наукових праць

1. Пришляк О. (2014). Особливості професійного розвитку фахівців соціально-педагогічної сфери. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 30. С.114-118.

2. Л. Романина Л., Дьячек Т., Курин А. Международный опыт обучения социальных работников. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mezhdunarodnyu-opyt-obucheniya-sotsialnyh-rabotnikov>

3. Горішна Н. Horishna Nadia. (2017). Сучасні тенденції розвитку соціальної роботи та підготовки соціальних працівників, Social Work and Education. Vol. 4. No. 2. Pp. 8-22.

УДК 1:316.4

NEW EDUCATIONAL STRATEGIES IN THE CONDITIONS OF THE INFORMATION SOCIETY

Oleksiy Zaporozhchenko¹

НОВІ ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Олексій Запорожченко¹

***Abstract.** This article is devoted to the problem of formation of new educational landmarks in the conditions of information society. Education is considered as a very complex system, to the study of which the methodology of synergetics can be applied to. The shortcomings of the classical educational paradigm and the advantages of the new educational guidelines that are now being formed in the modern philosophy of education are considered.*

***Key words:** educational paradigm, synergetics, super-complex system, self-organization, information society.*

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі формуванню нових освітніх орієнтирів в умовах становлення інформаційного суспільства. Освіта розглядається як надскладна система, до вивчення якої можна застосовувати методологію синергетики. Розглядаються недоліки класичної освітньої парадигми і переваги нових освітніх орієнтирів, що зараз формуються у сучасній філософії освіти.*

***Ключові слова:** освітня парадигма, синергетика, надскладна система, самоорганізація, інформаційне суспільство.*

Відомо, що система освіти багато в чому визначає майбутнє суспільства. Якісна та конкурентоздатна освіта, безумовно, вимагає серйозних фінансових інвестицій, оскільки передбачає використання найсучасніших інноваційних методик викладання, наукових знань, технологій і залучення науково-педагогічних

¹ Associate Professor, PhD, Izmail State University of Humanities, Ukraine, Address: Repina St, 12, Izmail, Odessa Region, 68601, Tel.: +38 (04841)51388, E-mail: alexzap1973@gmail.com;

¹ кандидат філософських наук, доцент, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна, адреса: вул. Репіна, 12, м. Ізмаїл, Одеська область, 68601, тел.: +38(04841)51388, E-mail: alexzap1973@gmail.com.

VI Дунайські наукові читання

кадрів відповідного рівня. Сьогодні ж стає очевидним, що наша система вищої освіти знаходиться в глибокій системній кризі, причиною якої поряд з соціально-економічними чинниками, є і домінування традиційної моделі освіти, яка не повною мірою відповідає вимогам часу.

З розвитком інформаційного суспільства виникає нагальна необхідність формування нової освітньої парадигми, в основі якої лежить зміна фундаментальних уявлень про людину та її розвитку через освіту. Перш за все, змінюється основна освітня мета, яка тепер полягає не стільки в трансляванні знань від викладача до студента чи від вчителя до учня, скільки в забезпеченні умов для самовизначення, саморозвитку і самореалізації особистості. На наш погляд, в обґрунтуванні нових моделей і стратегій освіти істотну допомогу могла б надати методологія синергетики.

Синергетика – це сучасна загальнонаукова методологія, що дозволяє вивчати різноманітні надскладні системи, для яких характерні відкритість, самоорганізація, нелінійність та поліваріантність динаміки розвитку, певна непередбачуваність тощо. Такими системами є, наприклад, природа, суспільство, економічна і політична системи, ЗМІ, Інтернет і т.д. Інакше кажучи, надскладними системами називають такі утворення, що складаються з безлічі гетерогенних (різноманітних) елементів, які вступають в складні та різноманітні взаємодії між собою і зовнішнім середовищем, мають власну і не завжди передбачувану логіку розвитку, свій «інтелект», відрізняються здатністю до самоорганізації, що проявляється, наприклад, в здатності несподівано швидко і ефективно реагувати на будь-які зміни і швидко адаптуватися до нових умов. Безумовно, що система освіти, яка є однією з соціальних підсистем, має ознаки надскладної, нелінійної, відкритої системи, що самоорганізується та в її організації слід також враховувати принципи синергетики, що найбільш ефективно відповідало б нагальним потребам суспільства в якісній освіті, потребам всебічного розкриття і розвитку здібностей особистості і реалізації принципів безперервної самоосвіти.

Отже, сучасна освіта має відійти від класичної парадигми, коли студент чи учень сприймаються як об'єкт педагогічного впливу та реципієнт знань і має відповідати сучасним уявленням про сутність, мету і зміст освітнього процесу. Тому цілком слушною здаються нам думки провідних українських фахівців у сфері освіти В. Андрущенко, Н. Батечко, В. Ільїна, В. Кременя, В. Огнев'юка, С. Сисоєвої та інших про те, що для вирішення сучасних цивілізаційних викликів потрібна якісно інша освіта, а, отже, реформування і модернізації потребують не окремі елементи освітньої діяльності, а уся система освіти, яка повинна перейти від традиційної адаптаційної освітньої моделі до інноваційної моделі, що спрямована на розвиток особистісних здібностей, інноваційного мислення, здатності до правильного сприймання мінливих умов сучасного світу і ефективною адаптації до них [1].

Оскільки самоорганізація є одним з ключових понять синергетики, то в аспекті освіти це в першу чергу означає самоосвіту. Головне – це не передача

знань, але оволодіння способами поповнення знань і швидкої орієнтації в розгалуженій системі знання, способами самоосвіти. А. Ейнштейн влучно сказав, що освіта – це те, що ти пам'ятаєш, коли вже все забув. Ця ідея дуже добре відповідає синергетичній моделі освіти. В сучасній освіті знання не повинні просто «накладатися» на світогляд особистості або, тим більше, нав'язується їй, але освіта має стимулювати власні, ще невиявлені, латентні лінії розвитку особистості, бути засобом творчого пізнання реальності. Отже, парадигма самоорганізації, або синергетична парадигма, неодмінно передбачає нову модель взаємодії в системі «вчитель-учень» – навчання має бути все більш інтерактивним, особистісно-орієнтованим.

Також однією з проблем традиційної системи освіти, є орієнтація на вузько дисциплінарний підхід, жорстке розмежування гуманітарного і природничо-наукового знання. Наслідком цього розмежування є не тільки фрагментарність бачення реальності, але й її деформація, що в умовах сучасного суспільства «третьої хвилі» (термін Е. Тофлера, яким він позначає постіндустріальне, інформаційне суспільство) не дозволяє людям адекватно реагувати на загострення екологічної ситуації, девальвацію моральних норм, політичну і економічну нестабільність. Ми інколи відчуваємо себе безпорадними від нездатності охопити усю комплексність проблем сучасного світу, зрозуміти зв'язки і взаємодії між феноменами, оскільки не можемо пов'язати між собою чинники різного генезису. Отже, однією з глобальних проблем сучасного суспільства є інформаційна криза – кількість інформації, важливої для вирішення будь-якої проблеми, настільки масивна та розрізнена, що майже неможливо відшукати в цьому «океані інформації» те, що потрібно для вирішення певної нагальної проблеми. Це, на думку багатьох вчених, призвело до розпаду наших знань на сукупність елементів, які слабо пов'язані один з одним. Відображенням цієї проблеми в освіті є фрагментарність, що є наслідком відсутності синтетичного підходу, що інтегрує дані різних наук в єдину наукову світоглядну картину [2, с. 8].

Саме на основі методології синергетики є можливим зближення гуманітарної та природничо-наукової картини світу у межах міждисциплінарних підходів. Трансдисциплінарність освіти сьогодні лише починає свій шлях, до її сфери можна віднести такі міждисциплінарні предмети як філософію, біоетику, філософську антропологію, екологію, культурологію, соціолінгвістику, теорія управління тощо. Але методологічне ядро в підході до їх викладання, на наше переконання, має бути засновано на синергетиці, як єдиному цілісному світобаченні, методології пізнання та мистецтві життя в сучасному складному світі, що швидко змінюється. Знання та використання принципів синергетики істотно змінює традиційні уявлення в сфері розгляду і аналізу соціальних процесів і явищ. При цьому важливо не лише ознайомити студентів з методами різних наук, але і навчити їх використовувати з метою переходу на міждисциплінарний рівень в процесі вивчення соціально-гуманітарних та філософських дисциплін [3, с. 30].

VI Дунайські наукові читання

Стосовно до розгляду соціальних процесів, ми трактуємо синергетику як загальну закономірність соціальної самоорганізації, тобто взаємодії соціального порядку і соціального хаосу. Синергетика, як новий напрямок міждисциплінарних досліджень процесів самоорганізації та розвитку, що відбуваються у відкритих, нелінійних, нерівноважних системах, що саморозвиваються, може виступати в якості нової парадигми соціально-гуманітарної освіти XXI століття. Синергетика забезпечує нові підходи до розуміння процесів, що відбуваються у сферах економіки, політики, соціальному житті, дозволяє зрозуміти взаємодію (синергію) соціально-політичних та економічних систем різного типу [4, с. 71].

Отже, спільна робота суспільствознавців, педагогів, психологів, філологів, математиків, біологів тощо – це вимога сьогодення. Ми можемо припустити, що в самому найближчому майбутньому міждисциплінарність буде ще більш актуальною і цінною. Навчання буде націлено не тільки на засвоєння окремих дисциплін, а на формування здібностей і можливостей стратегічного, гнучкого, креативного і варіативного мислення, що буде ґрунтуватися на синергетичній методології, що інтегрує в себе методи, принципи, парадигми різних наук.

Необхідно також зазначити, що у системі освіти поліваріантність (багатовекторність) означає створення в освітньому середовищі умов вибору і надання кожній особистості шансу індивідуального руху до успіху, стимулювання самостійності вибору і прийняття відповідального рішення, забезпечення розвитку альтернативного і самостійного шляху. Більш конкретно такий вибір полягає в можливості визначати індивідуальну, вільну траєкторію освіти, темп навчання, досягати різного рівня освіченості, вибирати тип навчальних закладів, навчальні дисципліни та викладачів, форми і методи навчання, індивідуальні засоби і методики, творчі завдання тощо.

1. Батечко Н.Г. (2017). Методологія освітології: синергетичний аспект. Освітологічний дискурс. № 1-2. С. 1-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/osdys_2017_1-2_3.

2. Богачков Ю.Н., Фельдман Я.А. (2015). Парадигма освіти для інформаційного суспільства. Інформаційні технології та засоби навчання. Том 49. №5. С. 7-15.

3. Запорожченко О.В. (2019). Синергетична парадигма вищої освіти в умовах становлення інформаційного суспільства. Приоритетні напрями вирішення актуальних проблем суспільних наук: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 18-19 жовтня 2019 р.). Одеса: ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства». 124 с.

4. Прийма С.М., Вороненко О.В. (2014). Основні положення синергетичної методології відкритої освіти. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. №1 (12). С. 70-80.